



John Steinbeck
ΑΝΑΤΟΛΙΚΑ
ΤΗΣ ΕΔΕΜ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ανατολικά της Εδέμ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΤΗΣ ΕΔΕΜ

Τίτλος πρωτοτύπου: *East of Eden*

Συγγραφέας: John Steinbeck

Μετάφραση: Μιχάλης Μακρόπουλος

Επιμέλεια: Εύα Καλεύρα

© Estate of Elaine A. Steinbeck

© 2016, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε., για την ελληνική γλώσσα

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Πρώτη έκδοση: Νοέμβριος 2016



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

www.epbooks.gr

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής

τηλ.: 210 2816134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

ISBN 978-960-569-605-4

John Steinbeck

Ανατολικά της Εδέμ



Μετάφραση Μιχάλης Μακρόπουλος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΣΚΑΛ ΚΟΒΙΤΣΙ

Αγαπημένε Πατ,

Με πέτυχες να σκαλίζω μια μικρή φιγούρα σε ξύλο και είπες,

«Γιατί δε φτιάχνεις κάτι για μένα;»

Σε ρώτησα τι ήθελες κι εσύ είπες, «Ένα κουτί».

«Γιατί το θες;»

«Για να βάζω πράγματα μέσα».

«Τι πράγματα;»

«Ό,τι έχεις» είπες.

Ορίστε λοιπόν το κουτί σου. Σχεδόν ό,τι έχω υπάρχει μέσα, και δεν είναι γεμάτο. Πόνος και έξαψη υπάρχουν μέσα του, και ευφορία και δυσφορία

και κακές και καλές σκέψεις – η απόλαυση που ένας στόχος χαρίζει,

και λίγη απόγνωση και η απεριγράπτη χαρά της δημιουργίας.

Και πάνω από τούτα υπάρχει όλη η εγνωμοσύνη και η αγάπη μου για σένα.

Και το κουτί ακόμα δεν είναι γεμάτο.

TZON

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Κεφάλαιο 1

[1]

Η κοιλάδα Σαλίνας βρίσκεται στη βόρεια Καλιφόρνια. Είναι ένας στενόμακρος τόπος με νερά, ανάμεσα σε δυο οροσειρές, και στο κέντρο του φιδοσέρνεται ο ποταμός Σαλίνας και χύνεται τέλος στον Κόλπο του Μοντερέι.

Θυμάμαι τις ονομασίες που είχα, όταν ήμουν παιδί, για τα χορτάρια και τα κρυφά λουλούδια. Θυμάμαι πού μπορεί να ζούσε ένας φρύνος και τι ώρα ξυπνούσαν τα πουλιά το καλοκαίρι, τι μυρωδιά είχαν τα δέντρα και οι εποχές – μέχρι και πώς έδειχναν και βάδιζαν ή και μύριζαν ακόμα οι άνθρωποι. Η μνήμη των οσμών είναι στ' αλήθεια πλούσια.

Θυμάμαι ότι τα Όρη Γκάμπιλαν, ανατολικά της κοιλάδας, ήταν φαιδρά κι ανάλαφρα, γεμάτα ήλιο κι ομορφιά, και σαν να σε προσκαλούσαν, έτσι ήθελες να σκαρφαλώσεις στους ζεστούς λόφους, στις υπώρειές τους, σχεδόν όπως θέλεις να σκαρφαλώσεις μες στην αγκαλιά μιας λατρεμένης μάνας. Ήταν βουνά που σου έγενεφαν με μια καφετιά και χορταρένια αγάπη. Τα Σάντα Λουτσία ορθώνονταν μπρος στον ουρανό στα δυτικά, έκλειναν την κοιλάδα από την ανοιχτή θάλασσα και ήταν σκοτεινά και σκυθρωπά – άφιλα κι επικίνδυνα. Πάντοτε ένιωθα φόβο για τη δύση κι αγάπη για την ανατολή. Δεν μπορώ να πω από πού πήρα τούτη την ιδέα, εκτός κι αν ο λόγος ήταν πως το πρωί ερχόταν πάνω από τις κορυφές των Γκάμπιλαν και η νύχτα τραβιόταν πάνω από τις βουνοκορφές των Σάντα Λουτσία. Μπορεί η γένεση και ο θάνατος της μέρας να 'παιζαν κάποιο ρόλο στα αισθήματά μου για τις δυο οροσειρές.

Κι από τις δυο πλευρές της κοιλάδας ρυάκια ξεγλιστρούσανε μέσ' από τα φαράγγια των λόφων και χύνονταν στην κοίτη του ποταμού Σαλίνας. Το χειμώνα, τις βροχερές χρονιές, τα ρυάκια κυλούσαν ξέχειλα και φούσκωναν τον ποταμό, ώσπου μερικές φορές αγρίευε, χόχλαζε και πλημμύριζε τους όχτους, και τότε γινόταν καταστροφές. Ο ποταμός απόκοβε τις άκρες αγροτικών γαιών και παράσερνε ολόκληρα εκτάρια: γκρέμιζε μέσα του αχερώνες και σπίτια, και συνέχιζε την ταραγμένη του πορεία. Παγίδευε γελάδια και γουρούνια και πρόβατα, τα 'πνιγε στα λασπερά νερά του και τα κατέβαζε ως τη θάλασσα. Κι έπειτα, όταν έρχονταν τα τέλη της άνοιξης, ο ποταμός

τραβιόταν από τις παρυφές του κι οι αμμουδεροί όχθοι πρόβαλλαν. Και το καλοκαίρι ο ποταμός δεν έρρεε καθόλου πάνω από τη γη. Κάτι λιμνούλες έμεναν στα πιο βαθιά του μέρη, κάτω απ' τον ψηλό όχθο. Οι τύφες και τα χορτάρια φύτρωναν ξανά, και ιτιές ίσιωναν το κορμί τους με φερτά υλικά παρασυρμένα απ' τις πλημμύρες στα ψηλά τους κλαριά. Ο Σαλίνας ήταν ξεροπόταμος. Ο καλοκαιρινός ήλιος τον έσπρωχνε μες στη γη. Δεν ήταν δα κάνας σπουδαίος ποταμός, αλλά ήταν ο μοναδικός που είχαμε, έτσι καυχίμασταν γι' αυτόν – πόσο επικίνδυνος ήταν τους βροχερούς χειμώνες και πόσο ξερός ήταν τα καλοκαίρια με ξηρασία. Μπορείς να καυχίεσαι για ό,τι να 'ναι άμα είναι όλο κι όλο ό,τι έχεις. Και ίσως όσο πιο λίγα έχεις, τόσο πιο πολύ χρειάζεται να καυχήθεις.

Το έδαφος της κοιλάδας Σαλίνας, ανάμεσα στις οροσειρές και κάτω απ' τις υπόγειες των λόφων, είναι ίσωμα επειδή ήταν ο πυθμένας μιας γλώσσας νερού μες στη στεριά μήκους εκατό μιλίων. Το στόμιο του ποταμού στο Μος Λάντινγκ ήταν πριν από αιώνες το έμπα αυτής της στενόμακρης υδάτινης έκτασης. Κάποτε, πενήντα μίλια πιο χαμηλά στην κοιλάδα, ο πατέρας μου άνοιξε ένα πηγάδι. Το τρυπάνι βρήκε πρώτα αρόσιμη γη, έπειτα σκύρα και κατόπιν λευκή θαλασσινή άμμο γεμάτη όστρακα και κομμάτια από μπαλένα ακόμα. Υπήρχαν εφτά μέτρα άμμος κι έπειτα ξανά μαυρόχρωμα, που 'χε μέσα ως κι ένα κομμάτι από σεκόγια, αυτό το άφθαρτο ξύλο που δε σαπίζει. Πριν από κείνη τη θαλασσινή γλώσσα η κοιλάδα θα πρέπει να ήταν δάσος. Και τούτα τα πράγματα είχανε συμβεί κάτω ακριβώς απ' τα πόδια μας. Και μερικές φορές τις νύχτες μου φαινόταν ότι ένιωθα τόσο τη θάλασσα όσο κι εκείνο το δάσος από σεκόγιες πριν απ' αυτήν.

Στις πλατιές κι επίπεδες εκτάσεις της κοιλάδας η αρόσιμη γη ήταν βαθιά και εύφορη. Δε χρειάζόταν παρά ένα χειμώνα με πολλή βροχή για να χορταριάσει και να λουλουδιάσει. Τα ανοιξιάτικα λουλούδια μετά από βροχερή χρονιά ήταν απίστευτα. Όλος ο πάτος της κοιλάδας, μα και οι λόφοι στις υπόγειες, στρώνονταν με λούπινα και παπαρούνες. Κάποτε μια γυναίκα μου είπε ότι τα χρώματα των λουλουδιών ζοηρεύουν άμα προσθέσεις και μερικά λευκά λουλούδια για να τους χαρίσεις ευκρίνεια. Κάθε πέταλο μπλε λούπινου έχει μια λευκή παρυφή, έτσι ένας αγρός με λούπινα είναι πιο μπλε απ' όσο θα μπορούσατε ποτέ να φανταστείτε. Και ανάκατες μ' αυτά υπήρχαν πιτσιλιές από καλιφορνέζικες παπαρούνες. Και τούτες έχουν επίσης φλόγινο χρώμα – όχι πορτοκαλί, όχι χρυσό· αν όμως το καθαρό χρυσάφι ήταν ρευστό κι έφτιαχνε κρέμα στην κορυφή, τούτη η χρυσαφιά κρέμα θα είχε ίσως το χρώμα που είχαν αυτές οι παπαρούνες. Όταν τελειώνε η εποχή τους, έβγαине

το κίτρινο σινάπι και ψήλωνε πολύ. Όταν ο παππούς μου ήρθε στην κοιλάδα, το σινάπι ήταν τόσο ψηλό, ώστε από έναν καρβανάρη φαινόταν μονάχα το κεφάλι του πάνω απ' τα κίτρινα λουλούδια. Στα ορεινά το γρασιδί πιτσιλούσαν νεραγκούλες, αμάραντοι και κίτρινες βιολέτες που στο κέντρο είχαν μαύρο. Και λίγο αργότερα, με το κύλισμα της εποχής, έβγαιναν σε συστάδες κόκκινες και κίτρινες καστιλιέγες. Τούτα ήταν τα λουλούδια σ' ανοιχτούς τόπους εκτεθειμένους στον ήλιο.

Από κάτω απ' τις βλατανιδιές, στη σκιά και στο μισόφωτο, τα πολυτρίχια έθαλλαν κι ευωδιάζαν, και κάτω απ' τους βρυώδεις όχτους των ρυακιών και των καναλιών κρέμονταν τούφες ολόκληρες από πενταδάχτυλες ή πεντάγραμμες φτέρες. Κι έπειτα υπήρχαν καμπανούλες, σαν τοσαδά φαναράκια υπόλευκα και με όψη που έδειχνε αμαρτωλή σχεδόν· τόσο σπάνιες και μαγικές, ώστε ένα παιδί που 'βρισκε μία ένιωθε μετά όλη μέρα διαλεχτό και ξεχωριστό.

Όταν ερχόταν ο Ιούνιος, τα χορτάρια γίνονταν καφετιά και οι λόφοι γίνονταν επίσης καφετιοί, αλλά μ' ένα χρώμα που δεν ήταν καφέ μα κάτι απερίγραπτο, συνάμα χρυσό και βαθυκίτρινο και κόκκινο. Και έκτοτε, ως τις επόμενες βροχές, το χόμα ξεραινόταν και τα ρυάκια χάνονταν. Ρωγμές εμφανίζονταν στην επίπεδη γη. Ο ποταμός Σαλίνας βούλιαζε κάτω απ' την άμμο του. Ο αγέρας φυσούσε στην κοιλάδα σηκώνοντας σκόνη κι άχερα, όλο και πιο δυνατός και τραχύς όσο κατέβαινε νότια. Έπαυε τα βράδια. Ήταν ένας αγέρας κακόηχος και νευρικός, και οι κόκκοι της σκόνης σου 'γδερναν το δέρμα κι έκαναν τα μάτια σου να καίνε. Όσοι δούλευαν στα χωράφια φορούσαν γυαλιά κι έδεναν μαντίλια γύρω από τη μύτη τους για να μην αναπνέουν τη σκόνη.

Η γη της κοιλάδας ήταν βαθιά και καρπερή, μα οι λόφοι στις υπώρειες είχαν μονάχα μια φλοιδα αρόσιμης γης όχι βαθύτερη από τις ρίζες του γρασιδιού· και όσο ψηλότερα στους λόφους πήγαινες, τόσο φτώχαινε το χόμα, με στουρνάροπετρες να εξέχουν, ώσπου στο όριο, εκεί που αρχινούσε ο λόγγος, υπήρχε πυρολιθικό χαλίκι που ανταύγαζε εκτυφλωτικά τον ήλιο.

Έχω μιλήσει για τα πλούσια χρόνια που οι βροχές ήταν άφθονες. Αλλά υπήρχαν και άνομβρες χρονιές που 'σπερναν τον τρόπο στην κοιλάδα. Το νερό είχε τριακονταετή κύκλο. Για πέντ' έξι υγρά υπέροχα χρόνια, η βροχή ήταν από δεκαενιά ως είκοσι πέντε ίντσες και στον τόπο θράσευε το χορτάρι. Κατόπιν έρχονταν έξι με επτά αρκετά καλά χρόνια, με βροχή από δώδεκα ως δεκάξι ίντσες. Κι έπειτα έρχονταν οι άνομβρες χρονιές, και μερικές φορές η βροχή ήταν μονάχα εφτά ή οχτώ ίντσες. Η γη αφυδατωνόταν, φύτερωναν

κάτι θλιβερά χορτάρια μόλις λίγα εκατοστά ψηλά, και στην κοιλάδα εμφανίζονταν τόποι όπου το χώμα ήταν μια γυμνή κρούστα. Οι βαλανιδιές έπαιρναν φρυγμένη όψη και τα φασκόμηλα ήταν γκριζα. Η γη έσκαζε, οι νερομάνες στέρευαν, και τα ζώα, ξεψυχισμένα, μασουλούσαν ξερά κλαδιά. Τότε οι αγρότες και οι κτηματίες σιχαίνονταν την κοιλάδα Σαλίνας. Τα γελάδια ίσχναιναν και μερικές φορές λιμοκτονούσαν. Οι άνθρωποι αναγκάζονταν να κουβαλούν νερό σε βαρέλια στ' αγροκτήματά τους μόνο για να ξεδιψάσουν. Μερικές φαμίλιες ξεπουλούσαν κοινοχρονιά κι έφευγαν. Και ανεξαιρέτως στα άνομβρα χρόνια οι άνθρωποι λησμονούσαν τα πλούσια, και στα βροχερά χρόνια ξεχνούσαν ολότελα εκείνα της ανομβρίας. Έτσι γινόταν πάντα.

[2]

Αυτή ήταν λοιπόν η στενόμακρη κοιλάδα Σαλίνας. Η ιστορία της ήταν σαν της υπόλοιπης Πολιτείας. Πρώτα υπήρχαν Ινδιάνοι, μια κατώτερη ράτσα δίχως ενέργεια, επινοητικότητα ή πολιτισμό της προκοπής: ένας λαός που τρεφόταν με προνύμφες, ακρίδες κι οστρακοειδή γιατί παραήταν νωθρός για να κυνηγήσει ή να ψαρέψει. Έτρωγαν ό,τι μπορούσαν να μαζέψουν και δε φύτευαν τίποτα. Άλεθαν πικρά βαλανίδια για να πάρουν αλεύρι. Ως κι ο πόλεμός τους ήταν μια βαριεστημένη παντομίμα.

Έπειτα ήρθαν να εξερευνησουν τον τόπο οι Σπανιόλοι, άνθρωποι στεγνοί και σκληροτράχηλοι, άπληστοι και ρεαλιστές, με αντικείμενα της απληστίας τους τον χρυσό και τον Θεό. Μάζευαν ψυχές όπως μάζευαν χρυσαφικά. Μάζεψαν βουνά και κοιλάδες, ποτάμια κι ολόκληρους ορίζοντες, όπως ένας άνθρωπος τώρα αποκτά τους τίτλους ιδιοκτησίας οικοδομησίων οικοπέδων. Εκείνοι οι σκληροί κι απόστεγνοι άντρες προχώρησαν χωρίς αναπαμό πάνω και κάτω στην ακτή. Κάποιοι έμειναν σε γαίες μεγάλες σαν πριγκιπάτα, παραχωρημένες από Ισπανούς βασιλιάδες που δεν είχαν την παραμικρή ιδέα για το δώρο που έκαναν. Τούτοι οι πρώτοι ιδιοκτήτες έζησαν σε φτωχούς φεουδαλικούς οικισμούς, και τα ζώα τους που βόσκαγαν ελεύθερα πλήθυναν. Πού και πού οι ιδιοκτήτες τα σκότωναν για τα τομάρια τους και το ξίγκι τους, κι άφηναν το κρέας στα όρνεα και τα κογιότ.

Όταν ήρθαν οι Σπανιόλοι, έπρεπε να δώσουν ένα όνομα σε ό,τι έβλεπαν. Αυτό είναι το πρώτο καθήκον οποιοδήποτε εξερευνητή – καθήκον και πρόνομο. Πρέπει να ονοματίσεις ένα πράγμα προτού το σημειώσεις στο χάρτη που 'χεις σχεδιάσεις με το χέρι. Φυσικά ήταν θρήσκοι, και οι άντρες που

ήξεραν γραφή κι ανάγνωση, και τηρούσαν τα αρχεία και σχεδίαζαν τους χάρτες, ήταν οι σκληραγωγημένοι κι ακάματοι ιερείς που ταξίδευαν μαζί με τους στρατιώτες. Έτσι οι πρώτες ονομασίες των τόπων ήταν ονόματα αγίων ή θρησκευτικών εορτών που τις γιόρταζαν σε μέρη όπου στάθμευαν προσωρινά. Υπάρχουν πολλοί άγιοι, όμως δεν είναι ανεξάντλητοι, έτσι βρίσκουμε επαναλήψεις στα πρώτα ονοματίσματα. Έχουμε Σαν Μιγκουέλ, Σεντ Μάικλ, Σαν Άρντο, Σαν Μπερνάρντο, Σαν Μπενίτο, Σαν Λορέντζο, Σαν Κάρλος, Σαν Φρανσισκουίτο. Κι έπειτα οι γιορτές – Νατιβιδάδ, τα Χριστούγεννα· Νασιμιέντο, η Γέννηση· Σολεδάδ, η Μοναξιά. Όμως μέρη επίσης ονοματίστηκαν από το πώς ένιωθε τότε η αποστολή: Μπουένα Εσπεράντζα, καλή ελπίδα· Μπουένα Βίστα, επειδή η θέα ήταν όμορφη· και Τσουάλαρ, γιατί ο τόπος ήταν ωραίος. Οι περιγραφικές ονομασίες ακολούθησαν: Πάσο ντε λος Ρόμπλες, λόγω των βαλανιδιών· Λος Λαουρέλες, από τις δάφνες· Τουλαρσίτος, εξαιτίας των καλαμιών στο έλος, και Σαλίνας, επειδή το άλκαλι ήταν λευκό σαν αλάτι.

Και μετά τόποι ονοματίστηκαν από ζώα και πουλιά – Γκαμπιλάνες, από τα γεράκια που πετούσαν σ' εκείνα τα βουνά· Τόπο, από τον ασπάλακα· Λος Γκάτος, από τις αγριόγατες. Μερικές φορές η ιδέα προερχόταν από τη φύση του ίδιου του τόπου: Τασαχάρα, φλιτζάνι και πιατάκι· Λαγκούνα Σέκα, ξερή λίμνη· Κοράλ ντε Τιέρα, ένα μέρος περικόλειστο σαν μαντρί· Παραίζο, επειδή ήταν σαν παράδεισος.

Κι έπειτα ήρθαν οι Αμερικάνοι – πιο άπληστοι επειδή ήταν περισσότεροι. Πήραν τη γη και ξανάφτιαζαν τους νόμους για να ισχύουν οι τίτλοι ιδιοκτησίας τους. Κι ο τόπος, πρώτα οι κοιλάδες και κατόπιν οι λοφοπλαγιές, γέμισε αγροκτήματα με ξύλινα σπιτάκια, που στη σκεπή είχαν ξυλοκέραμο από κοκκινόξυλο, και με μαντριά από πασσάλους. Όπου κύλαγε μια στάλα νερό μέσ' απ' το χώμα, ένα σπίτι ξεφύτρωνε και μια φαμίλια αρχινούσε να αυξάνει και να πληθαίνει. Στις αυλές φυτεύτηκαν μοσχεύματα από κόκκινα γεράνια και τριανταφυλλιές. Χαράχτηκαν αυλάκια από τροχούς κάρων στη θέση των μονοπατιών και χωράφια με αραποσίτι και κριθάρι και στάρι μέσ' από το κίτρινο σινάπι. Κάθε δέκα μίλια στους ταξιδεμένους δρόμους ένα παντοπωλείο κι ένα σιδεράδικο φτιάχτηκαν, κι έγιναν οι πυρήνες μικρών πόλεων, του Μπράντλεϊ, του Κινγκ Σίτι, του Γκρίνφιλντ.

Οι Αμερικανοί είχαν πιο πολύ απ' ό,τι οι Ισπανοί την τάση να δίνουν σε τόπους ονόματα ανθρώπων. Αφού οι κοιλάδες κατοικήθηκαν, οι ονομασίες αναφέρονται περισσότερο σε πράγματα που συνέβησαν εκεί, και τούτες για μένα είναι οι πιο γοητευτικές, επειδή κάθε ονομασία υπαινίσσεται μια ιστο-

ρία που έχει λησμονηθεί. Σκέφτομαι το Μπόλσα Νουέβα, που πάει να πει Νέο Πουγκί· το Μοροκόχο, ο κουτσός Μαυριτανός (ποιος ήταν και πώς βρέθηκε εκεί); το Ουάιλντ Χορς Κάνιον, το Μάστανγκ Γκρέιντ, το Σερτ Τέιλ Κάνιον. Τα ονόματα των τόπων κουβαλάνε από τους ανθρώπους που τους ονομάτισαν κάτι σεβαστικό ή ασεβές, περιγραφικό, ποιητικό ή μειωτικό. Μπορείς να ονοματίσεις οτιδήποτε Σαν Λορέντζο, όμως είναι άλλη υπόθεση το Σερτ Τέιλ Κάνιον –το Φαράγγι της Άκρης του Πουκάμισου– κι ο Κουτσός Μαυριτανός.

Ο άνεμος σφύριζε πάνω απ' τους οικισμούς το απομεσήμερο, και για να μην παρασέρνει το οργωμένο χώμα, οι αγρότες πήραν να στήνουν ανεμοφράκτες από ευκαλύπτους. Κι έτσι κάπως ήταν η κοιλάδα Σαλίνας όταν ο παππούς μου έφερε τη γυναίκα του κι εγκαταστάθηκαν στις υπώρειες των λόφων, ανατολικά του Κινγκ Σίτι.

Κεφάλαιο 2

[1]

Πρέπει να βασιστώ σε φήμες, σε παλιές φωτογραφίες, σε ειπωμένες ιστορίες, σε αναμνήσεις που είναι θολές κι ανάκατες με μύθους, για να προσπαθήσω να σας πω για τους Χάμιλτον. Δεν ήταν τίποτα εξέχοντες άνθρωποι και υπάρχουν λίγα πράγματα γι' αυτούς στα αρχεία, με εξαίρεση τα συνηθισμένα πιστοποιητικά γέννησης, γάμου, γαιοκτησίας και θανάτου.

Ο νεαρός Σάμιουελ Χάμιλτον ήρθε από το βορρά της Ιρλανδίας, όπως και η γυναίκα του. Ήταν γιος μικροαγροτών, μήτε πλούσιων μήτε φτωχών, που για πολλές εκατοντάδες χρόνια είχαν ζήσει στο ίδιο αγρόκτημα και στο ίδιο πέτρινο σπίτι. Οι Χάμιλτον κατόρθωσαν να 'ναι αξιοπρόσεχτα μορφωμένοι και διαβασμένοι και όπως τόσο συχνά συμβαίνει στον πράσινο εκείνο τόπο, είχαν σχέσεις και συγγένειες μ' ανθρώπους και πολύ μεγάλους και πολύ μικρούς, έτσι ένας εξάδελφος μπορεί να 'ταν βαρονέτος και ένας άλλος να 'ταν διακονιάρης. Και φυσικά κατάγονταν από τους αρχαίους βασιλιάδες της Ιρλανδίας, όπως άλλωστε κάθε Ιρλανδός.

Δεν ξέρω γιατί ο Σάμιουελ εγκατέλειψε το πέτρινο σπίτι και την πράσινη γη των προγόνων του. Δεν ανακατεύτηκε ποτέ με την πολιτική, έτσι 'ναι απίθανο μια κατηγορία για εξέγερση να τον ώθησε να φύγει, και ήταν τόσο έντιμος, ώστε η αστυνομία αποκλείεται ως κινητήρια δύναμη για την αναχώρησή του. Στην οικογένειά μου κυκλοφορούσε ένας ψίθυρος –ούτε καν φήμη, αλλά μια ανεκδήλωτη αίσθηση μάλλον– πως ο έρωτας ήταν που τον έσπρωξε να φύγει, και όχι ο έρωτάς του για τη γυναίκα που παντρεύτηκε. Όμως το αν ο έρωτάς του ευοδώθηκε, ή αν έφυγε πικραμένος από έναν ανευδόωτο έρωτα, δεν το γνωρίζω. Προτιμούσαμε πάντα να πιστεύουμε πως ήταν το πρώτο. Ο Σάμιουελ ήταν ευπαρουσίαστος, γοητευτικός και πρόσχαρος. Είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς ότι οποιαδήποτε Ιρλανδή κοπελούδα θα τον απέρριπτε.

Ήρθε στην κοιλάδα Σαλίνας ακμαίος και σφριγηλός, γεμάτος επινοήσεις και ενέργεια. Τα μάτια του ήταν καταγάλανα και όταν ήταν κουρασμένος το ένα στράβιζε λιγάκι. Ήταν μεγαλόσωμος άντρας, αλλά και ντελικάτος μ' έναν τρόπο. Δουλεύοντας στ' αγρόκτημα μες στη σκόνη, έδειχνε πάντα στην τρίχα. Τα χέρια του ήταν επιδέξια. Ήταν καλός σιδεράς, μαραγκός και

ξυλογλύπτης, και μπορούσε με κομμάτια ξύλο και μέταλλο να σκαρώσει οτιδήποτε. Επινοούσε πάντοτε νέους τρόπους για να κάνει κάτι, κι ας ήταν παλιό, και μάλιστα να το κάνει πιο καλά και γρήγορα, αλλά σ' όλη του τη ζωή δεν είχε ποτέ ταλέντο στο να βγάζει λεφτά. Άλλοι που το είχαν έπαιρναν τις επινοήσεις του Σάμιουελ, τις πούλαγαν και πλούταιναν, αλλά ο Σάμιουελ μετά βίας έβγαζε το μεροκάματο.

Δεν ξέρω τι οδήγησε τα βήματά του προς την κοιλάδα Σαλίνας. Ήταν τόπος όπου δε θα περίμενες να έρθει κάποιος από μια πράσινη χώρα, αλλά να που εκείνος ήρθε περίπου τριάντα χρόνια πριν από την αλλαγή του αιώνα κι έφερε μαζί του την Ιρλανδή γυναικούλα του, μια αυστηρή σκληραγωγημένη μικροκαμωμένη γυναίκα που διέθετε τόσο χιούμορ όσο διαθέτει ένα κοτόπουλο. Είχε βλοσυρό πρεσβυτεριανό μυαλό κι έναν κώδικα ηθικής που ό,τι ήταν ευχάριστο να κάνει κάποιος το εντόπιζε και το αφάνιζε.

Δεν ξέρω πού τη γνώρισε ο Σάμιουελ, πώς τη φλέρταρε και την παντρεύτηκε. Πιστεύω ότι θα πρέπει να υπήρχε μια άλλη κοπέλα χαραγμένη κάπου μες στην καρδιά του, γιατί ήταν άντρας πλασμένος για έρωτα και η σύζυγός του δεν ήταν γυναίκα που εκδήλωνε τα αισθήματά της. Και μολαταύτα, όλα τα χρόνια από τη νεότητά του ως το θάνατό του στην κοιλάδα Σαλίνας, δεν υπήρξε καμία υπόνοια ότι ο Σάμιουελ πήγε ποτέ μ' άλλη γυναίκα.

Όταν ο Σάμιουελ και η Λίζα ήρθαν στην κοιλάδα Σαλίνας, όλη η επίπεδη γη είχε παρθεί, οι καρπεροί χαμηλότεροι τόποι και οι εύφορες πτυχές στους λόφους και στα δάση, αλλά υπήρχε ακόμα ακριανή γη που μπορούσε να κατοικηθεί, και εκεί έστησε ο Σάμιουελ Χάμιλτον το σπιτικό του, στους γυμνούς λόφους ανατολικά του Κινγκ Σίτι.

Ακολούθησε τη συνηθισμένη πρακτική. Πήρε για τον ίδιο εξακόσια πενήντα στρέμματα –που ήταν η καθιερωμένη μονάδα αγροτικής γης–, εξακόσια πενήντα στρέμματα για τη σύζυγό του, και, μιας και ήταν έγκυος, άλλα εξακόσια πενήντα για το παιδί. Με το πέρασμα των χρόνων εννέα παιδιά γεννήθηκαν, τέσσερα αγόρια και πέντε κορίτσια, και σε κάθε γέννα πρόσθετε άλλα εξακόσια πενήντα στρέμματα στο αγρόκτημα, σύνολο έντεκα τέτοιες εκτάσεις, ή κάτι παραπάνω από επτά χιλιάδες στρέμματα.

Αν ο τόπος άξιζε κάτι, οι Χάμιλτον θα ήταν πλούσιοι. Αλλά ήταν τραχύς και άνυδρος. Δεν υπήρχαν πηγές και η αρόσιμη γη ήταν μια φλοίδα τόσο λεπτή, ώστε οι στουρνάροπετρες εξείχαν από μέσα σαν κόκαλα. Ως και το φασκόμηλο έδινε αγώνα για να επιζήσει, κι από την έλλειψη νερού οι βαλανιδιές ήταν κατσιασμένες. Ακόμα και τις σχετικά καλές χρονιές υπήρχε τόσο λίγη τροφή, ώστε τα ζώα έμεναν ισχνά, αναγκασμένα καθώς ήταν να

τρέχουν εδώ κι εκεί αναζητώντας κάτι για να φάνε. Από τους γυμνούς τους λόφους οι Χάμιλτον αγνάντευαν προς τη δύση κι έβλεπαν τον πλούτο χαμηλά στην κοιλάδα και το πράσινο γύρω από τον ποταμό Σαλίνας.

Ο Σάμιουελ έχτισε το σπίτι του με τα ίδια του τα χέρια, κι έφτιαξε επίσης έναν αχερώνα κι ένα σιδεράδικο. Σύντομα διαπίστωσε πως ακόμα κι αν είχε σαράντα χιλιάδες στρέμματα γη στους λόφους, δε θα κατάφερνε να βγάλει τον επιούσιο από το ισχνό εκείνο χώμα δίχως νερό. Τα επιδέξια χέρια του έφτιαξαν ένα γεωτρήπανο, κι άνοιξε πηγάδια στη γη πιο τυχερών ανθρώπων. Επινόησε και κατασκεύασε μια αλωνιστική μηχανή, και στο θέρο πήγαινε από αγρόκτημα σ' αγρόκτημα χαμηλά στην κοιλάδα, αλωνίζοντας τα σιτηρά που δεν μπορούσε να καλλιεργήσει στο δικό του το αγρόκτημα. Και στο σιδεράδικο του ακόνιζε αλέτρια, επισκεύαζε σβάρνες, συγκολλούσε σπασμένους άξονες και πετάλωνε άλογα. Άνθρωποι απ' όλη την περιοχή τού έφερναν τα εργαλεία τους να τα επιδιορθώσει και να τα βελτιώσει. Επιπλέον τους άρεσε, όσο τίποτ' άλλο, να ακούν τον Σάμιουελ να μιλά για τον κόσμο και τις ιδέες που 'χε ο κόσμος, για την ποίηση και τη φιλοσοφία που υπήρχαν παραέξω από την κοιλάδα Σαλίνας. Είχε βαθιά και γλυκιά φωνή, καλή και στο τραγούδι και στην ομιλία, και ενώ δεν είχε έντονη ιρλανδική προφορά, υπήρχε στη λαλιά του ένα κυμάτισμα κι ένας ρυθμός που την έκαναν να ηχεί μελωδική στ' αυτιά των λιγομίλητων αγροτών απ' την κοιλάδα. Επίσης έφερναν ούισκι, και αθέατοι από το παράθυρο της κουζίνας και το αποδοκιμαστικό βλέμμα της κυρίας Χάμιλτον, έπιναν ζεστές γουλιές απ' το μπουκάλι και μασουλούσαν φρέσκο αγριογλυκάνισο για να σκεπάσουν τη μυρωδιά του ούισκι στο χνότο τους. Ήταν κακή η μέρα που δεν έστεκαν τρεις τέσσερις άντρες γύρω απ' το καμίνι, ακούγοντας το σφυρί και τις κουβέντες του Σάμιουελ. Τον αποκαλούσαν κωμική ιδιοφυΐα, κουβαλούσαν με προσοχή τις ιστορίες του πίσω στα σπίτια τους κι αναρωτιούνταν τι να 'χε χαθεί άραγε καθ' οδόν, γιατί οι ιστορίες δεν ηχούσαν ποτέ ίδιες όταν τις επαναλάμβαναν μέσα στη δική τους κουζίνα.

Ο Σάμιουελ θα 'πρεπε να είχε πλουτίσει από το γεωτρήπανό του κι από την αλωνιστική του μηχανή και το σιδεράδικο του, αλλά δεν ήταν καθόλου προικισμένος επιχειρηματίας. Οι πελάτες του, πάντα στενεμένοι οικονομικά, του έταζαν πως θα τον πλήρωναν μετά τη συγκομιδή, κι έπειτα μετά τα Χριστούγεννα, κι έπειτα μετά κι από – ώσπου τελικά το λησμονούσαν. Ο Σάμιουελ δεν ήταν ούτε σ' αυτό προικισμένος, στο να τους το υπενθυμίζει. Έτσι οι Χάμιλτον έμειναν φτωχοί.

Τα παιδιά έρχονταν τακτικά όπως τα χρόνια. Οι λιγοστοί και παραφορτω-

μένοι γιατροί της κομητείας δεν πήγαιναν συχνά στ' αγροκτήματα για έναν τοκετό, εκτός κι αν η χαρά μετατρεπόταν σε εφιάλη που βαστούσε για πολλές μέρες. Ο Σάμιουελ Χάμιλτον ξεγέννησε ο ίδιος όλα του τα παιδιά, έδεσε προσεχτικά τους λώρους, τα χτύπησε στον πισινό και έκανε την καθαριότητα μετά τη γέννα. Όταν γεννήθηκε το υστερότοκο μ' ένα μικρό πρόσκομμα και άρχισε να μελανιάζει, ο Σάμιουελ έβαλε το στόμα του στο στόμα του μωρού, φύσηξε αέρα μέσα και τον ρούφηξε έξω, ώσπου το μωρό να τα βγάλει πέρα μόνο του. Τα χέρια του Σάμιουελ ήταν τόσο καλά και αβρά, ώστε γειτόνοι από είκοσι μίλια μακριά τον φώναζαν να βοηθήσει σε μια γέννα. Και ήταν εξίσου καλός με τις φοράδες, τις γελάδες ή τις γυναίκες.

Ο Σάμιουελ είχε σ' ένα βολικό ράφι ένα μεγάλο μαύρο βιβλίο με χρυσά γράμματα στο εξώφυλλο – *Οικογενειακή Ιατρική του Δόκτορα Γκαν*. Μερικές σελίδες ήταν τσακισμένες και φθαρμένες από την πολλή χρήση, και άλλες δεν είχαν ανοιχτεί ποτέ. Φυλλομετρώντας κανείς τον *Δόκτορα Γκαν* μάθαινε το ιατρικό ιστορικό των Χάμιλτον. Να ποια ήταν τα χρησιμοποιημένα κεφάλαιά του: κατάγματα, κοψίματα, μώλωπες, παρωτίτιδα, ιλαρά, οσφυαλγία, οστρακιά, διφθερίτιδα, ρευματισμοί, γυναικείες παθήσεις, κήλη, και φυσικά ό,τι είχε σχέση με την εγκυμοσύνη και τον τοκετό. Οι Χάμιλτον πρέπει να ήταν είτε τυχεροί είτε ηθικοί, γιατί οι σελίδες για τη βλεννόρροια και τη σύφιλη δεν είχαν ανοιχτεί ποτέ.

Ο Σάμιουελ δεν είχε ισάξιο του στην καταπράνιση της υστερίας και στο γαλήνεμα ενός φοβισμένου παιδιού, χάρη στη γλυκύτητα της γλώσσας του και την τρυφεράδα της ψυχής του. Και όπως ήταν καθαρό το κορμί του, έτσι ήταν καθαρή και η σκέψη του. Οι άντρες που 'ρχονταν στο σιδεράδικο για να μιλήσουν και ν' ακούσουν, για λίγο άφηναν κατά μέρος τις βλαστήμιες, όχι εξαιτίας κάποιας αναστολής αλλά αυτόματα, σάμπως το μέρος να μην ήταν κατάλληλο γι' αυτές.

Ο Σάμιουελ διατήρησε κάτι ξενικό. Ίσως οφειλόταν στον κυματισμό της φωνής του, κι αυτό έκανε τους άντρες, αλλά και τις γυναίκες, να του λένε πράγματα που δε θα τα 'λεγαν σε συγγενείς ή στενούς φίλους. Αυτή του η αμυδρή ξενότητα τον ξεχώριζε και τον έκανε να 'ναι πρόσωπο εμπιστοσύνης.

Η Λίζα Χάμιλτον, πάλι, ήταν από άλλη ιρλανδική πάστα. Το κεφάλι της ήταν μικρό και στρογγυλό, και μέσα είχε μικρές και στρογγυλές πεποιθήσεις. Είχε μύτη σαν κουμπί, σκληρό μικρό πιγούνι με κλίση προς τα μέσα και σαγόني σφιγμένο μ' αποφασιστικότητα, δεν πά' να 'χε κόντρα όλους τους αγγέλους του Θεού.

Η Λίζα ήταν καλή απλή μαγειρίσσα και το σπίτι της – πάντα ήταν το δικό

της σπίτι– έλαμπε από πάστρα. Ούτε την πολυεμπόδισαν οι γεννήσεις των παιδιών. Άντε δυο βδομάδες το πολύ έπρεπε να 'ναι προσεχτική. Πρέπει να είχε ηβική καμάρα από μπαλένα, γιατί έκανε μεγάλοςωμα παιδιά, απανωτά το ένα μετά τ' άλλο.

Η Λίζα είχε τέλεια ανεπτυγμένη την αίσθηση της αμαρτίας. Το χασομέρι ήταν αμάρτημα, καθώς και η χαρτοπαιξία, που γι' αυτήν ήταν ενός είδους χασομέρι επίσης. Ήταν δύσπιστη απέναντι στη διασκέδαση, είτε με χορό είχε να κάνει, είτε με τραγούδι, είτε και με γέλιο ακόμα. Ένιωθε πως οι άνθρωποι που περνούσαν καλά ήταν εκτεθειμένοι στον Διάβολο. Και ήταν κρίμα, γιατί ο Σάμιουελ ήταν γελαστός άνθρωπος, αλλά αυτός, υποθέτω, θα 'ταν ολότελα εκτεθειμένος στον Διάβολο. Η γυναίκα του τον προστάτευε όποτε μπορούσε.

Είχε τα μαλλιά της πάντα τραβηγμένα πίσω και πιασμένα σε σφιχτό κότσο. Και μιας και δε θυμάμαι πώς ντυνόταν, θα πρέπει να φόραγε ρούχα που της ταίριαζαν στην εντέλεια. Δεν είχε μήτε τοσηδά αίσθηση του χιούμορ, μόνο ένα καυστικό πνεύμα αραιά και πού. Φόβιζε τα εγγόνια της επειδή δεν είχε καμία αδυναμία. Υπέφερε σ' όλη της τη ζωή γενναία και αγόγγυστα, πεπεισμένη ότι έτσι ήθελε ο Θεός από τους πάντες να ζουν. Ένιωθε πως η ανταμοιβή ερχόταν κατόπιν.

[2]

Όταν πρωτοήρθαν άνθρωποι στη Δύση, ιδιαίτερα από τις ιδιόκτητες και διεκδικούμενες με πολέμους αγροτικές γαίες της Ευρώπης, και αντίκρισαν τόσο τόπο που μπορούσες να τον αποκτήσεις αν έριχνες απλώς θεμέλια και υπέγραφες ένα χαρτί, τους κυρίεψε μια απληστία για γη. Ήθελαν όλο και πιο πολλή – καλή γη, αν ήταν δυνατόν, αλλά πάντως γη. Ίσως να 'χαν απομεινάρια από μήνες της φεουδαλικής Ευρώπης, όπου οι μεγάλες οικογένειες γίνονταν και παρέμεναν μεγάλες επειδή είχαν πράγματα στην κατοχή τους. Οι πρώτοι άποικοι κατέλαβαν γη που δεν τη χρειάζονταν και μήτε μπορούσαν να την εκμεταλλευτούν· κατέλαβαν άχρηστη γη, μόνο και μόνο για να την κατέχουν. Και όλες οι αναλογίες άλλαξαν. Ένας άνθρωπος που με σαράντα στρέμματα στην Ευρώπη μπορεί να 'ταν ευκατάστατος, με οχτώ χιλιάδες στρέμματα στην Καλιφόρνια ήταν θεόφτωχος.

Προτού περάσει πολύς καιρός, ως και η τελευταία σπιθαμή στους γυμνούς λόφους κοντά στο Κινγκ Σίτι και το Σαν Άρντο είχε καταληφθεί από

ρακένδυτες φαμίλιες που έβαζαν τα δυνατά τους για να βγάλουν ένα κομμάτι ψωμί από τη φτωχή πετρώδη γη. Φυτοζωούσαν με καπατσosύνη και μ' απελπισία, σαν τα κογιότ. Έφτασαν χωρίς λεφτά, χωρίς εξοπλισμό, χωρίς εργαλεία, χωρίς πίστωση, και πάνω απ' όλα χωρίς γνώση της νέας χώρας και δίχως την τεχνική για να την εκμεταλλευτούν. Δεν ξέρω αν ήταν η θεία ανοησία ή η μεγάλη πίστη αυτό που τους επέτρεψε να το κάνουν. Σίγουρα τέτοια τόλμη έχει πλέον σχεδόν χαθεί από τον κόσμο. Και οι φαμίλιες επέζησαν και μεγάλωσαν. Είχαν ένα εργαλείο που επίσης έχει σχεδόν ολότελα χαθεί, ή μπορεί απλώς, για λίγο, να είναι σ' αδράνεια. Έχει υποστηριχθεί πως ο λόγος ήταν ότι πίστευαν ολότελα σε έναν δίκαιο, ηθικό θεό, έτσι μπορούσαν να στηρίζουν απάνω του όλη τους την πίστη και ν' αφήσουν καθετί μικρότερο, που θα τους χάριζε σιγουριά, να τα βγάλει πέρα μόνο του. Αλλά πιστεύω πως ο λόγος ήταν ότι 'χαν εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και τον σέβονταν ως άτομο, επειδή γνώριζαν πέραν πάσης αμφιβολίας ότι οι ίδιοι ήταν πολύτιμες και δυνάμει ηθικές μονάδες – εξαιτίας αυτού, μπορούσαν να προσφέρουν στον Θεό το κουράγιο τους και την αξιοπρέπειά τους κι έπειτα να τα λάβουν πίσω. Αυτού του είδους τα πράγματα έχουν χαθεί επειδή πλέον οι άνθρωποι δεν έχουν εμπιστοσύνη στον εαυτό τους, και όταν αυτό συμβαίνει, το μόνο πιθανώς που απομένει είναι να βρουν κάποιον δυνατό και σίγουρο, κι ας σφάλλει ίσως, και να κρεμαστούν από πάνω του.

Ενώ πολλοί έρχονταν αδέκαροι στην κοιλάδα Σαλίνας, υπήρχαν άλλοι που, έχοντας ξεπουλήσει αλλού, έφταναν με λεφτά για ν' αρχίσουν μια νέα ζωή. Αυτοί συνήθως αγόραζαν γη, αλλά καλή γη, κι έφτιαχναν τα σπίτια τους από πλανισμένη ξυλεία, και είχαν χαλιά και τζάμια με χρωματιστούς ρόμβους στα παράθυρα. Ήταν πολλές αυτές οι φαμίλιες, πήραν την καλή γη της κοιλάδας, την καθάρισαν από το κίτρινο σινάπι και φύτεψαν στάρι.

Ένας τέτοιος άντρας ήταν ο Άνταμ Τρασκ.

John Steinbeck

ΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΤΗΣ ΕΔΕΜ

Απ' όλα τα έργα του Στάινμπεκ το *Ανατολικά της Εδέμ* είναι το πιο επικό και το πιο φιλόδοξο. Αφηγείται την ιστορία δύο οικογενειών, των Τρασκ και των Χάμιλτον, στην κοιλάδα Σαλίνας της Καλιφόρνια, αντλώντας έμπνευση και δύναμη από τη βιβλική ιστορία του Κάιν και του Άβελ. Πατώντας με το ένα πόδι στο ρεαλισμό και με το άλλο σε μια μυθική, αρχετυπική σύλληψη του κόσμου ως κονίστρας όπου το καλό αντιμάχεται το κακό, ο Στάινμπεκ πλάθει εδώ μερικούς από τους πλέον αλησμόνητους χαρακτήρες του, όπως αυτόν της Κάθι –που ενσαρκώνει την απόλυτη κακία και την υπερβαίνει, φτάνοντας ως την ψυχρή απανθρωπία μιας μηχανής–, και στους αντίποδες αυτόν του σοφού Κινέζου υπηρέτη, του Λι.

Το 1955 ο Ηλίας Καζάν βασίστηκε στο δεύτερο μισό του βιβλίου για να σκηνοθετήσει την εξίσου θρυλική ομότιτλη ταινία, με πρωταγωνιστές τον Τζέιμς Ντιν στο ρόλο του Κέιλεμπ Τρασκ –ενός Κάιν που στο τέλος αποτινάσσει το βάρος της ενοχής του– και την Τζούλι Χάρις στο ρόλο της Άμπρα Μπέικον, της θαρραλέας και ώριμης κοπέλας που ταλαντεύεται ανάμεσα στους δύο αδελφούς Τρασκ.

Κλασικό πλέον, το *Ανατολικά της Εδέμ* δεν έπαψε ποτέ να διαβάζεται από το 1952 που πρωτοεκδόθηκε μέχρι σήμερα.

ISBN 978-960-569-605-4



9 789605 696054

Κωδ. μηχ/σης 25.080

www.epbooks.gr